

۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱ - ۱۹ می ۲۰۲۲

پزشک سوئدی-ایرانی، قربانی گروگان گیری و در خطر اعدام تلافی جویانه

سازمان عفو بین الملل امروز اعلام کرد شواهد فزاینده قویا تأکید دارند بر این که مقامات ایرانی، احمدرضا جلالی، شهروند دوتابعیتی سوئدی-ایرانی، را گروگان گرفته و تهدید به اعدامش کرده‌اند تا اشخاص ثالث را وادار به مبادله‌ی او با مسئولان ایرانی که هم‌اکنون در خارج از ایران تحت پیگرد قضایی هستند، کنند و همینطور آن‌ها را زیر فشار قرار دهند که از پیگرد قضایی مسئولان جمهوری اسلامی ایران در آینده پرهیز کنند. این سازمان بار دیگر از مقامات ایرانی خواست که برنامه اعدام احمدرضا جلالی را فوراً لغو کنند.

سازمان عفو بین الملل عمیقاً نگران است که مقامات ایرانی ممکن است به انتقام از محاکمه حمید نوری - یک مقام سابق ایرانی که به اتهام دست داشتن در کشتار مخالفان و دگراندیشان سیاسی زندانی در سال ۱۳۶۷ تحت محاکمه در سوئد قرار گرفته است^۱ - احمدرضا جلالی را که در حبس خودسرانه در زندان اوین به سر می‌برد، تا قبل از پایان اردیبهشت ۱۴۰۱ اعدام کنند. چندین رسانه حکومتی در ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ گزارش‌هایی منتشر کردند مبنی بر اینکه حکم اعدام احمدرضا جلالی قرار است تا قبل از پایان ماه اردیبهشت اجرا شود و سرنوشت احمدرضا جلالی را به محاکمه حمید نوری صریحاً گره زدند.^۲ عفو بین الملل از جامعه جهانی می‌خواهد تا تلاش‌های خود را برای حفاظت از حق حیات احمدرضا جلالی افزایش داده و در مورد شواهدی که نشان می‌دهند سلب خودسرانه آزادی احمدرضا جلالی و تهدیدهای مداوم به اعدام او معادل جرم گروگان گیری است، تحقیقات مستقل و شفاف انجام دهند.

احمدرضا جلالی پزشک و پژوهشگری است که در تاریخ ۷ اردیبهشت ۱۳۹۵، در جریان سفر کاری به ایران به طور خودسرانه دستگیر شد. قبل از دستگیری، او با خانواده‌اش در سوئد زندگی می‌کرد و همچنین استاد مهمان در موضوع مدیریت بحران در دانشگاه فرایه در بروکسل بلژیک بود (برای اطلاعات بیشتر در مورد روابط او با بلژیک، به بخش «اظهارات علنی مقامات بلژیکی» در ادامه مراجعه کنید). او در مهرماه ۱۳۹۶ پس از یک محاکمه به شدت ناعادلانه و مبتنی بر اعترافات به دست آمده از شکنجه از سوی شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب تهران از بابت «افساد فی الارض» از طریق «جاسوسی» به اعدام محکوم شد. در ۱۸ آذر ۱۳۹۷، وکلای او مطلع شدند که شعبه ۱ دیوان عالی کشور حکم محکومیت و مجازات اعدام او را بدون این که به آنها فرصتی برای ارائه دفاعیات داده شود، تأیید کرده است. احمدرضا جلالی در مرداد ۱۳۹۶ در نامه‌ای از داخل زندان نوشت که او تنها به دلیل امتناع از جاسوسی برای مقامات ایران در ارتباط با روابط دانشگاهی‌اش در مؤسسات اروپایی زندانی شده است.^۳

^۱ عفو بین الملل، «گام‌های مهم به سوی عدالت برای قربانیان کشتار ۶۷» (شناسه MDE 13/1406/2019)، ۱۴ نوامبر ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/1406/2019/fa

^۲ خبرگزاری ایسنا، «اجرای حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت، ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱، bit.ly/3PjP6TB، خبرگزاری فارس، «حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت اجرا می‌شود»، bit.ly/3LcOmfc، الف، «اجرای حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت»، ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱، bit.ly/3LcOmfc

^۳ عفو بین الملل، Iran: Execution looms for tortured academic: Ahmadreza Djalali (شناسه MDE 13/5567/2022)، ۵ می ۲۰۲۲.

Iranian-Swedish Doctor At Risk of Execution: Ahmadreza Djalali، عفو بین الملل، amnesty.org/en/documents/mde13/3396/2020/en (شناسه MDE 13/3396/2020).

Iranian-Swedish Academic Forcibly Disappeared: Ahmadreza Djalali، عفو بین الملل، amnesty.org/en/documents/mde13/3396/2020/en، ۲۶ نوامبر ۲۰۲۰.

MDE 13/0853/2019، ۶ آگوست ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/0853/2019/en، عفو بین الملل، «ایران - پژوهشگر زندانی به مراقبت‌های پزشکی فوری نیاز دارد» (شناسه

MDE 13/0359/2019)، ۱۶ می ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/0359/2019/fa، عفو بین الملل، «ایران - پژوهشگر زندانی به مراقبت‌های پزشکی فوری نیاز دارد» (شناسه

Djalali (شناسه MDE 13/7353/2017)، ۱۷ اکتبر ۲۰۱۷، amnesty.org/en/documents/mde13/7353/2017/en

بدون در نظر گرفتن انگیزه‌ها و دلایل اولیه مقامات ایران برای بازداشت و محاکمه خودسرانه احمدرضا جلالی، بررسی و تحلیل شرایط کنونی پرونده احمدرضا جلالی از سوی عفو بین‌الملل نشان می‌دهد که حداقل از اواخر پاییز ۱۳۹۹ به این سو، مقامات ایران سرنوشت او را به توافق با بلژیک برای تبادل او با دیپلمات سابق ایرانی اسدالله اسدی و یا توافق با سوئد برای تبادل با حمید نوری، مسئول سابق زندان‌های جمهوری اسلامی، مشروط کرده‌اند. اسدالله اسدی در ۹ تیر ماه ۱۳۹۷ دستگیر شد و متعاقباً در بهمن ۱۳۹۹ از سوی یک دادگاه کیفری در بلژیک به دلیل نقش داشتن در یک طرح بمب‌گذاری خنثی‌شده در تجمعی در فرانسه در سال ۱۳۹۷ به ۲۰ سال زندان محکوم شد. حمید نوری در آبان ۱۳۹۸ در سوئد دستگیر شد و به اتهام دست داشتن در کشتار زندانیان در سال ۱۳۶۷، در فاصله بین مرداد ۱۴۰۰ و اردیبهشت ۱۴۰۱ بر اساس اصل صلاحیت قضایی جهانی در سوئد محاکمه شد. انتظار می‌رود که نتیجه محاکمه در ۲۳ تیر ۱۴۰۱ اعلام شود.

تحلیل عفو بین‌الملل مبنی بر اینکه بازداشت خودسرانه احمدرضا جلالی و تهدیدهای مداوم به اعدام او مصداق جرم گروگان‌گیری است، مبتنی است بر شواهدی قابل توجه از جمله:

- مقالات منتشر شده توسط رسانه‌های حکومتی ایران در ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱؛
- اطلاعاتی که عفو بین‌الملل از چندین منبع آگاه درباره اظهارات غیرعلنی مقامات ایرانی به احمدرضا جلالی و افراد حامی حقوق او به دست آورده، مبنی بر این که سرنوشت او مشروط به اقداماتی است که باید توسط سوئد و/یا بلژیک انجام شود؛
- هم‌زمانی تحولات نگران‌کننده در شرایط احمدرضا جلالی، از جمله انتقال وی به سلول انفرادی، تعیین تاریخ اعدام و تهدید به اعدام قریب‌الوقوع، با مقاطع مهم در پرونده اسدالله اسدی در بلژیک و حمید نوری در سوئد و همینطور با پیشنهادهای علنی برای تبادل زندانیان توسط مقامات ایرانی؛
- اظهارات عمومی مقامات بلژیکی؛ و
- صدور توصیه‌ای در ۸ اردیبهشت ۱۴۰۱ از سوی مقامات سوئدی مبنی بر پرهیز از سفر غیر ضروری شهروندان به ایران.

تهدید به اعدام احمدرضا جلالی برای مقاصد تلافی‌جویانه در حالی صورت می‌گیرد که بازداشت خودسرانه افراد دوتابعیتی یا اتباع خارجی از سوی مقامات جمهوری اسلامی ایران^۵ و استفاده از آن‌ها به عنوان «هرم دیپلماتیک»^۶ یا «به عنوان ابزاری برای فشار بر دولت‌های خارجی»^۷ سابقه‌ای

^۴ عفو بین‌الملل، «اسرار به خون آغشته: کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» (شناسه MDE 13/9421/2018)، ۴ دسامبر ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/fo

^۵ گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، ۱۲ مارس ۲۰۱۸، سند سازمان ملل undocs.org/A/HRC/37/68، [A/HRC/37/68](http://undocs.org/A/HRC/37/68)، پاراگراف‌های ۵۱ تا ۵۷؛ گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، ۳۰ ژانویه ۲۰۱۹، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/HRC/40/67، [A/HRC/40/67](http://undocs.org/en/A/HRC/40/67)، پاراگراف ۱۵؛ گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، ۲۸ ژانویه ۲۰۲۰، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/HRC/43/61، [A/HRC/43/61](http://undocs.org/en/A/HRC/43/61)، پاراگراف ۲۸؛ کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت‌های خودسرانه، رأی شماره 52/2018 در مورد ژیانو وانگ (جمهوری اسلامی ایران)، ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۸، سند سازمان ملل undocs.org/A/HRC/WGAD/2018/52، [A/HRC/WGAD/2018/52](http://undocs.org/A/HRC/WGAD/2018/52)، پاراگراف ۸۲؛ کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت‌های خودسرانه، رأی شماره 49/2017 در مورد سیامک و محمد نمازی (جمهوری اسلامی ایران)، ۲۲ سپتامبر ۲۰۱۷، سند سازمان ملل undocs.org/A/HRC/WGAD/2017/49، [A/HRC/WGAD/2017/49](http://undocs.org/A/HRC/WGAD/2017/49)، پاراگراف‌های ۴۳ تا ۴۶؛ دبیر کل سازمان ملل، گزارش، ۶ اگوست ۲۰۱۸، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/73/299، [A/73/299](http://undocs.org/en/A/73/299)، پاراگراف ۵۶؛ دبیر کل سازمان ملل، گزارش، ۲ اگوست ۲۰۱۹، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/74/273، [A/74/273](http://undocs.org/en/A/74/273)، پاراگراف‌های ۱۶ و ۱۷؛ دبیر کل سازمان ملل، گزارش، ۴ سپتامبر ۲۰۱۹، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/HRC/43/20، [A/HRC/43/20](http://undocs.org/en/A/HRC/43/20)، پاراگراف‌های ۱۴ و ۱۵؛ دبیر کل سازمان ملل، گزارش، ۱۴ می ۲۰۲۱، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/HRC/47/22، [A/HRC/47/22](http://undocs.org/en/A/HRC/47/22)، پاراگراف ۳۶؛ دبیر کل سازمان ملل، گزارش، ۴ اگوست ۲۰۲۱، سند سازمان ملل undocs.org/A/76/268، [A/76/268](http://undocs.org/A/76/268)، پاراگراف ۲۹. ^۶ گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/74/188، [A/74/188](http://undocs.org/en/A/74/188)، ۱۸ جولای ۲۰۱۹، پاراگراف ۱۳. ^۷ گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، سند سازمان ملل undocs.org/en/A/HRC/49/75، [A/HRC/49/75](http://undocs.org/en/A/HRC/49/75)، ۱۳ ژانویه ۲۰۲۲، پاراگراف ۲۷.

طولانی دارد و گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران، کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت‌های خودسرانه و دبیر کل سازمان ملل هم بر وجود این الگو تأکید کرده‌اند.

عفو بین‌الملل یادآور می‌شود که «کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری»، جرم گروگان‌گیری را این طور تعریف می‌کند: توقیف یا بازداشت یک شخص، همراه با تهدید به آسیب‌رساندن به او، از جمله تهدید به کشتن، وارد کردن آسیب جسمانی یا تداوم بازداشت، به منظور وادار کردن یک شخص ثالث، مانند یک دولت، به انجام دادن یا ندادن یک عمل خاص به عنوان پیش‌شرط صریح یا ضمنی برای آزاد شدن فرد به گروگان گرفته شده. طبق قوانین بین‌المللی هیچ الزامی وجود ندارد که شرایط تعیین شده برای آزاد کردن فرد زندانی به صراحت بیان شوند تا جرم گروگان‌گیری احراز شود. شرایط پرونده، از جمله رفتار خاص افراد بازداشت‌کننده که مبنی بر یک درخواست ضمنی از شخص ثالث برای انجام یا خودداری از انجام کاری باشد، می‌تواند برای اثبات قصد و در نظر گرفتن عمل سلب آزادی به عنوان جرم گروگان‌گیری کافی باشد.

عفو بین‌الملل خواستار تشکیل یک سازوکار تحقیقاتی مؤثر، شفاف و مستقل برای بررسی وضعیت احمدرضا جلالی در چارچوب «کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری» است. این سازوکار تحقیقاتی باید شواهدی که حاکی از آنند که سلب آزادی احمدرضا جلالی و تهدیدهای مداوم به اعدام او از مصادیق جرم گروگان‌گیری است را مورد بررسی قرار دهد. این سازوکار تحقیقاتی باید دارای اختیارات مؤثر برای انجام بررسی‌های خود باشد، از جمله اختیار برای وادار کردن همه مقامات دولتی به همکاری. با توجه به فراگیری جو مصونیت در ایران که موجب شده مقامات سابق و فعلی در قبال جنایات بین‌المللی پاسخگو نباشند،^۸ عفو بین‌الملل معتقد است که چنین تحقیقات مستقل و بی‌طرفانه‌ای باید به‌طور مشترک یا جداگانه از سوی سوئد و بلژیک، به‌عنوان کشورهایایی که این فشار بر آن‌ها وارد شده، صورت پذیرد.

چنانچه مدارک کافی و قابل قبولی به دست آیند که بتوان بر اساس آن یک پرونده قضایی محکمه‌پسند درباره ارتکاب جرم گروگان‌گیری علیه احمدرضا جلالی تشکیل داد، مقامات سوئدی و بلژیکی باید طبق تعهدات بین‌المللی خود تحت «کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری» دست به اقدام بزنند، که شامل صدور دستور تحقیقات کیفری، درخواست استرداد متهمان، صدور قرار بازداشت، پیگرد قضایی مظنونان و محاکمه متهمان می‌شود.

با توجه به حساسیت بالای جامعه بین‌المللی نسبت به جرم گروگان‌گیری، در صورتی که ثابت شود مقامات ایرانی مرتکب این جرم علیه احمدرضا جلالی شده‌اند یا در حال ارتکاب آن هستند، ضروری خواهد بود که همه‌ی کشورهای عضو «کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری» فوراً با یکدیگر همکاری کرده و مقامات ایرانی را پاسخگو کنند. آن‌ها هم‌چنین باید اقدامات مؤثر و چندجانبه‌ای برای پیشگیری، تعقیب قضایی و مجازات اینگونه گروگان‌گیری‌ها اتخاذ کنند.

^۸ عفو بین‌الملل، «زندانیان بیمار در اتاق انتظار مرگ؛ بحران مصونیت برای محرومیت‌کننده‌ی زندانیان از مراقبت‌های پزشکی»، ۱۲ آوریل ۲۰۲۲، fa.amnesty.org/___trashed؛ عفو بین‌الملل، «ریاست جمهوری ابراهیم رئیسی، نمودی فجیع از بحران مصونیت در ایران»، (شناسه MDE 13/4314/2021)، ۱۹ جون ۲۰۲۱، amnesty.org/en/documents/mde13/4314/2021/fa؛ عفو بین‌الملل، «دادگاه مردمی آبان زندگی برای بیدار کردن اعضای سازمان ملل متحد»، ۱۱ نوامبر ۲۰۲۱، bit.ly/3Nq6AVE؛ عفو بین‌الملل، «بی‌عقوبت ماندن یک دهه مرگ در حین بازداشت؛ استمرار مصونیت سازمان‌یافته مرتکبان شکنجه از مجازات»، ۱۵ سپتامبر ۲۰۲۱، bit.ly/3MnEH7w

هشدار رسانه‌های حکومتی در مورد اعدام تلافی‌جویانه

در ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱، چندین رسانه‌ی حکومتی در ایران به طور همزمان مطالبی مشابه منتشر کردند که می‌گفت «از طریق منابع آگاه شنیده شده که حکم اعدام احمدرضا جلالی در دستور اقدام قرار گرفته و این حکم حداکثر تا آخر اردیبهشت ماه جاری اجرا خواهد شد.»^۹

همان مقاله‌ها به شکلی یکسان نقل قول کردند که «برخی تحلیلگران سیاسی معتقدند که دولت ایران با اجرای حکم احمدرضا جلالی، ضمن اجرای یک حکم قضایی لازم الاجرا، امکان اقدامی دیگر مشابه بازداشت حمید نوری را از دولت سوئد سلب خواهد کرد.»

در میان مردم و کارشناسان، اتفاق نظر گسترده‌ای وجود دارد که گزارش‌های رسانه‌های حکومتی در ایران در مورد پرونده‌های سیاسی شناخته شده با هماهنگی نزدیک با قوه قضائیه و دستگاه اطلاعاتی و امنیتی کشور منتشر می‌شوند.

عفو بین‌الملل بر این باور است که مقالات منتشر شده در ۱۴ اردیبهشت بار دیگر رویه بازداشت و استفاده از اتباع خارجی و افراد دوتابعیتی به عنوان اهرم فشار و استفاده مکرر از مجازات اعدام به‌عنوان سلاحی برای سرکوب سیاسی را آشکار می‌کند.^{۱۰} مقالات رسانه‌های حکومتی همچنین نشان می‌دهند که چطور از نظر مقامات ایرانی، اعدام تلافی‌جویانه احمدرضا جلالی می‌تواند تأثیر بازدارنده در رابطه با دستگیری و محاکمه سایر مقامات و مسئولان ایرانی بر اساس اصل صلاحیت جهانی در آینده داشته باشد.

خشم مقامات ایرانی از محاکمه حمید نوری

با محاکمه حمید نوری در سوئد این نخستین باری است که یک پرونده کیفری بر اساس اصل صلاحیت قضایی جهانی علیه یک متهم ایرانی مطرح می‌شود. همچنین پس از چندین دهه مصونیت سیستماتیک، این اولین بار است که کشتار زندانیان در سال ۱۳۶۷، که طی آن هزاران تن از مخالفان و دگراندیشان سیاسی زندانی مورد ناپدیدسازی قهری قرار گرفته و به صورت فراقضایی و مخفیانه اعدام شدند، از طریق یک محاکمه کیفری مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.^{۱۱} به همین دلیل، این محاکمه توجه عمومی گسترده‌ای را به خود جلب کرده و به شکل بی‌سابقه‌ای بر جزئیات کشتارهای سال ۱۳۶۷ که مقامات ایرانی برای دهه‌ها سعی داشته‌اند آن را مخفی نگاه دارند، نور تابانده است.^{۱۲}

مطابق با الگوهای سابقه‌دار انکار و تحریف، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، این محاکمه را یک «طراحی» خوانده که توسط «گروهک منافقین» و بر اساس «یکسری داستان و مستندسازی و شاهدسازی دروغی» صورت گرفته است.^{۱۳}

^۹ خبرگزاری ایسنا، «اجرای حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت»، ۴ می ۲۰۲۲، bit.ly/3PjP6TB؛ خبرگزاری فارس، «حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت اجرا می‌شود»، ۴ می ۲۰۲۲، bit.ly/3LcOmfC؛ سایت الف، «اجرای حکم احمدرضا جلالی تا پایان اردیبهشت»، ۴ می ۲۰۲۲، bit.ly/3LcOmfC

^{۱۰} عفو بین‌الملل، «Two Kurds executed amid increasing use of death penalty as weapon of repression»، ۱۵ جولای ۲۰۲۰.

الله زم؛ «هجمه‌ای مرگبار» به آزادی بیان، ۱۲ دسامبر ۲۰۲۰، bit.ly/3FW19Ci؛ عفو بین‌الملل، «Fears mounting for detained Ahwazi Arabs amid reports of secret executions»، ۱۳ نوامبر ۲۰۱۸، amnesty.org/en/latest/news/2018/11/iran-fears-mounting-for-detained-ahwazi-arabs-amid-reports-of-secret-executions-2

^{۱۱} عفو بین‌الملل، «گام‌های مهم به سوی عدالت برای قربانیان کشتار ۶۷» (شناسه MDE 13/1406/2019)، ۱۴ نوامبر ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/1406/2019/fa

^{۱۲} عفو بین‌الملل، «اسرار به خون آغشته: کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» (شناسه MDE 13/9421/2018)، ۴ دسامبر ۲۰۱۸.

^{۱۳} amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/en؛ عفو بین‌الملل، «جهان چشم خود را به روی بحران گسترده ناپدیدسازی‌های قهری در ایران بسته است»، ۲۸ آگوست ۲۰۱۹، bit.ly/3wBQgkP؛ عفو بین‌الملل، «ظهورات مصطفی پورمحمدی درباره کشتار ۶۷ تأییدی است بر بی‌اعتنایی کامل ایران به قوانین بین‌المللی حقوق بشر» (شناسه MDE 13/0815/2019)، ۳۰ جولای ۲۰۱۹، amnesty.org/en/documents/mde13/0815/2019/fa

^{۱۴} خبرگزاری فارس، «خطیب‌زاده: افغانستان راهکار نظامی ندارد/وزیر خارجه پاکستان پنجشنبه در تهران»، ۲۳ آگوست ۲۰۲۱، bit.ly/3NdC6gm

به گزارش رسانه‌های حکومتی ایران، در ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۱، معاون وزیر امور خارجه و مدیر اروپای غربی، سفیر سوئد در تهران را احضار کرده تا مراتب اعتراض جدی مقامات ایران نسبت به محاکمه حمید نوری را مطرح کرده و خواستار آزادی وی شوند. معاون وزیر امور خارجه، محاکمه حمید نوری را یک «نمایش سیاسی» خواند که «تحت تأثیر اقدامات و القائات کذب و جعلی گروهک تروریستی منافقین^{۱۴} صورت گرفته و ضمن محکوم کردن این دادگاه آن را تلاشی برای «فضاسازی معاندانه علیه جمهوری اسلامی» دانست.^{۱۵}

اظهارات غیر علنی مسئولان فعلی و سابق ایران

بنا بر اظهارات همسر احمدرضا جلالی به عفو بین‌الملل، در تاریخ ۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۱، مقامات اجرای احکام در تهران، به وکلای احمدرضا جلالی اعلام کردند که حکم اعدام وی همان‌طور که در رسانه‌های حکومتی اعلام شده، قطعی است و «در اسرع وقت» اجرا خواهد شد. مقامات افزودند که پیشتر با «حسن نیت»، حکم اعدام احمدرضا جلالی را در آذر ۱۳۹۹ به تعویق انداختند، اما با دستگیری و محاکمه حمید نوری، سوئد به خیل «دشمنان» ایران پیوسته و برای جمهوری اسلامی ایجاد «دردسر» نموده و این امر گزینه دیگری جز اجرای حکم اعدام احمدرضا جلالی برای مقامات باقی نگذاشته است.

این اظهارات در کنار مقالاتی که در ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ در رسانه‌های حکومتی منتشر شد، شواهد بیشتری ارائه می‌دهند مبنی بر اینکه مقامات ایرانی در حال استفاده از جان احمدرضا جلالی به عنوان اهرم چانه‌زنی جهت منحرف کردن مسیر عدالت در سوئد و وادار نمودن مقامات سوئدی به آزادی حمید نوری، هستند. این اظهارات هم‌چنین تأیید می‌کنند که احمدرضا جلالی در معرض خطر اعدام تلافی‌جویانه قرار دارد.

عفو بین‌الملل به علاوه از چندین منبع معتبر دریافت کرده است که چندین مقام قضایی و اجرایی در ایران، حداقل یک بار به احمدرضا جلالی در زندان و چندین بار به افرادی که در حمایت از جان و حقوق او اقدام کرده‌اند، عنوان نموده‌اند که مقامات ایرانی می‌خواهند احمدرضا جلالی را در ازای اسدالله اسدی در بلژیک و/یا حمید نوری در سوئد مبادله کنند. عفو بین‌الملل برای حفظ امنیت منابع خود و رعایت اصول محرمانگی، از اعلام هویت منابع و چگونگی به دست آوردن این اطلاعات خودداری می‌کند.

عفو بین‌الملل هم‌چنین دو پیام صوتی دریافت نموده که یک مامور امنیتی سابق به نام مسعود مولوی^{۱۶} آن را در اسفند ۱۳۹۷ ضبط نموده و در آن‌ها ادعا می‌کند که مقامات ایران «تمایل زیادی به مبادله احمدرضا جلالی دارند». در این پیام‌های صوتی، صدای مسعود مولوی شنیده می‌شود که اظهار می‌کند منبعی که در معاونت ضد جاسوسی وزارت اطلاعات مشغول به کار است، تأیید نموده که مقامات ایرانی به دنبال «مبادله» احمدرضا جلالی هستند. او عنوان می‌کند که همسر احمدرضا جلالی می‌بایست این مسأله را به گونه‌ای با دولت بلژیک مطرح کند و تأیید می‌کند که «دلیلی که [مقامات ایرانی] این همه سال او [احمدرضا جلالی] را [زنده] نگه داشته‌اند همین است.»

^{۱۴} منافقین یک اصطلاح موهن است که مقامات جمهوری اسلامی ایران برای اشاره به سازمان مجاهدین خلق ایران و اعضا و هواداران آن استفاده می‌کنند. قربانیان ناپدیدسازی‌های قهری و اعدام‌های فراقضایی سال ۱۳۶۷ عمدتاً از هواداران سازمان مجاهدین خلق ایران بودند، اما صدها زندانی وابسته به گروه‌های مخالف چپ نیز اعدام شدند. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به عفو بین‌الملل، «اسرار به خون آغشته: کشتار ۶۷ – جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد»، (شناسه MDE 13/9421/2018)، ۴ دسامبر ۲۰۱۸، [amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/fa).

^{۱۵} خبرگزاری فارس، «احضار سفیر سوئد در تهران به وزارت خارجه/ حمید نوری آزاد شود»، ۱ می ۲۰۲۲، [bit.ly/3sA9eah](https://www.bit.ly/3sA9eah).

^{۱۶} این فرد در نوامبر ۲۰۱۹ در شرایط مشکوکی در استانبول ترکیه به ضرب گلوله کشته شد. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به: روتترز، Exclusive: Iranian diplomats instigated killing of [reuters.com/article/us-turkey-iran-killing-exclusive-idUSKBN21E3FU](https://www.reuters.com/article/us-turkey-iran-killing-exclusive-idUSKBN21E3FU)، ۲۷ مارس ۲۰۲۰.

هم‌زمانی سیر وقایع و اظهارات علنی مقامات ایرانی

حداقل از اواخر پاییز ۱۳۹۹، تحولات مهم در وضعیت احمدرضا جلالی با مقاطع کلیدی در پرونده‌های اسدالله اسدی یا حمید نوری و همچنین پیشنهادهای علنی مقامات ایرانی مبنی بر مبادله زندانیان هم‌زمان شده است.

در ۴ آذر ۱۳۹۹، احمدرضا جلالی به سلول انفرادی منتقل و به او اعلام شد که حکم اعدامش ظرف یک هفته اجرا خواهد شد. این انتقال درست چند روز پیش از آغاز محاکمه اسدالله اسدی در بلژیک در ۷ آذر صورت گرفت. دو روز بعد، در ۹ آذر، مقامات دادستانی در بلژیک برای این دیپلمات متهم‌شده تقاضای ۲۰ سال حبس کردند.

در ۱۲ آذر ۱۳۹۹ به دنبال پیگیری‌های گسترده بین‌المللی، اجرای حکم اعدام احمدرضا جلالی به تعویق افتاد. روز بعد، محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه وقت ایران، در یک برنامه عمومی، به تمایل ایران برای مبادله زندانیان اشاره کرد. او گفت: «پیشنهادهای متعددی از سوی ایران روی میز است... من پیشنهاد تبادل جهانی زندانیان ایرانی را داده‌ام. زندانیان ایرانی به طور غیرقانونی در اروپا نگهداری می‌شوند... همه‌ی آن‌ها می‌توانند به آغوش خانواده‌های خود برگردند و ایران آماده حرکتی متقابل است. ما می‌توانیم همین فردا این امر را صورت بدهیم. ما می‌توانیم حتی همین امروز آن را عملی کنیم.»^{۱۷}

از آذر ۱۳۹۹ تا ۲۵ یا ۲۶ فروردین ۱۴۰۰، مأموران وزارت اطلاعات، احمدرضا جلالی را در یکی از سلول‌های انفرادی بند ۲۰۹ زندان اوین، که تحت کنترل وزارت اطلاعات است، نگه داشتند و مورد شکنجه و سایر آزارها قرار دادند. در این دوران مقامات ارتباط احمدرضا جلالی با جهان بیرون را قطع کرده و با روشن نگاه داشتن چراغ سلولش به طور شبانه‌روزی باعث ناراحتی روحی شدید او شدند. آن‌ها هم‌چنین او را مجبور کردند که برای بیش از پنج ماه روی یک پتوی نازک روی زمین بخوابد.

انتقال احمدرضا جلالی از سلول انفرادی به بند عمومی در اواخر فروردین ۱۴۰۰ هم‌زمان با از سرگیری مذاکرات هسته‌ای در وین صورت گرفت. این دور جدید از مذاکرات توسط اتحادیه اروپا برای بازگرداندن ایران و آمریکا به توافق هسته‌ای سال ۱۳۹۴ برگزار شد. دور اول مذاکرات از ۱۷ تا ۲۰ فروردین و دور دوم آن از ۲۶ تا ۳۱ فروردین انجام شد. در این دوره، مقامات ایرانی دوباره به طور علنی تمایل خود به مبادله زندانیان را تکرار کردند. به عنوان مثال، در ۳۱ فروردین ۱۴۰۰، سعید خطیب‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران، در یک برنامه کلاب‌هاوس گفت که جمهوری اسلامی ایران علاقه‌مند به یک تبادل گسترده «همه زندانیان در برابر همه زندانیان» است که آزادی هم‌زمان زندانیان ایرانی را که «به دلیل اتهامات واهی» در استرالیا، ایالات متحده آمریکا و کشورهای اروپای غربی در بند به سر می‌برند، تضمین کند.^{۱۸}

در اواسط اردیبهشت ۱۴۰۱، مقامات ایرانی بار دیگر از تهدید به اعدام به عنوان ابزاری برای اعمال فشار، این بار عمدتاً برای فشار بر مقامات سوئدی، استفاده کردند. هشدار رسانه‌های حکومتی درباره اعدام قریب‌الوقوع احمدرضا جلالی هم‌زمان با آخرین روز محاکمه تاریخی حمید نوری در سوئد و تنها چند روز پس از آن منتشر شد که مقامات دادستانی سوئد در ۸ اردیبهشت برای حمید نوری تقاضای مجازات حبس ابد کردند.

^{۱۷} از محمدجواد ظریف در مورد موضوع مبادله زندانیان با اشاره به تحولات اخیر در آن زمان که مبادله یک استاد دانشگاه انگلیسی-استرالیایی که به ناحق زندانی بود، با سه ایرانی زندانی در خارج از کشور سوال شد. نگاه کنید به *Instituto per gli Studi di Politica Internazionale* (ISPI). گفت‌وگو با محمدجواد ظریف، ۳ دسامبر ۲۰۲۰، [youtube.com/watch?v=fmkbB37JfE](https://www.youtube.com/watch?v=fmkbB37JfE). دقیقه ۳۰:۴۳.

^{۱۸} گاردین، «Iran sets trial dates for dual nationals before nuclear deal talks in Vienna»، [the-guardian.com/world/2021/apr/21/iran-sets-trial-dates-for-dual-nationals-before-nuclear-deal-talks-in-vienna](https://www.theguardian.com/world/2021/apr/21/iran-sets-trial-dates-for-dual-nationals-before-nuclear-deal-talks-in-vienna)، ۲۱ آوریل ۲۰۲۱. «خطیب‌زاده در کلاب‌هاوس | تشریح وضعیت مذاکرات وین / جزئیات مذاکرات ایران-عربستان / توافق ۲۵ ساله ایران و چین»، [bbc.com/persian/news/iran-20210421-iran-sets-trial-dates-for-dual-nationals-before-nuclear-deal-talks-in-vienna](https://www.bbc.com/persian/news/iran-20210421-iran-sets-trial-dates-for-dual-nationals-before-nuclear-deal-talks-in-vienna)، ۲۱ آوریل ۲۰۲۱.

در ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۱، سعید خطیب‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران، در کنفرانس مطبوعاتی هفتگی خود ابتدا ارتباط گزارش شده بین پرونده حمید نوری و احمدرضا جلالی را تکذیب کرد، اما سپس ادعا کرد که «اگر ارتباطی هم هست این طرف سوئدی است که می‌خواهد ارتباط را برقرار کند و این موضوع ما را به شک می‌اندازد.»^{۱۹} وی همچنین این‌طور القا کرد که مقامات سوئدی با محاکمه «ناعادلانه» حمید نوری دست به عمل گروگان‌گیری برای وادار کردن ایران به آزادی احمدرضا جلالی زده‌اند. او درباره دولت سوئد عنوان کرد: «دولت این کشور باید هرچه زودتر به مسیر درست بازگردد و فکر نکند که با این گروکشی‌ها موضوع و پرونده جلالی فراموش می‌شود.» سعید خطیب‌زاده اضافه کرد که احمدرضا جلالی «درخواست بازنگری کرده که در حال بررسی است»، اما مشخص نکرد که کدام ارگان و بر چه اساسی مشغول انجام این بررسی است.

روز بعد، در ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۱، ذبیح‌الله خدائیان، سخنگوی قوه قضائیه ایران، در نشست خبری در مورد تبادل احمدرضا جلالی با حمید نوری مورد سوال قرار گرفت و او چنین پاسخ داد: «این دو ارتباطی با هم ندارند. آقای حمید نوری بی‌گناه و محاکمات ایشان نامشروع است. آقای جلالی دو سال قبل از ایشان بازداشت شده و حکم قطعی در موردش صادر شده است. بحث مبادله مطرح نیست و قوه قضائیه براساس حکم صادره اقدام خواهد کرد.»^{۲۰}

در همان روز، کاظم غریب‌آبادی، دبیرکل ستاد حقوق بشر قوه قضائیه ایران، در یک مصاحبه رسانه‌ای گفت که پرونده حمید نوری و احمدرضا جلالی نشان‌دهنده «رویکرد مخاصمه‌ای» سوئد در قبال موضوعات مربوط به امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. کاظم غریب‌آبادی از سوئد به دلیل «میزبانی» از سازمان مجاهدین خلق ایران که او یک «گروهک تروریستی» خواند انتقاد کرد و گفت که سوئد «به طرفیت و حمایت» از این گروه پرونده حمید نوری را تشکیل داده است و آن را «بهانه‌ای برای محاکمه نظام جمهوری اسلامی ایران کرده است». کاظم غریب‌آبادی سپس به پرونده احمدرضا جلالی پرداخت و مدعی شد که سوئد در تسهیل دیدارهای احمدرضا جلالی با مقامات اطلاعاتی اسرائیل نقش داشته است و علیه امنیت ملی ایران «پایگاه» ایجاد کرده است. کاظم غریب‌آبادی در پایان با بیان این‌که سوئد «تمامی امکانات خود را برای مقابله با جمهوری اسلامی ایران بسیج کرده» گفت که سوئد نمی‌تواند «کشور صادقی» در روابط تلقی شود و پیشنهاد کرد که روابط ایران با سوئد باید بر این اساس تعدیل و احتمالاً کاهش یابد.^{۲۱}

در ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۱، انریکه مورا، دیپلمات ارشد اتحادیه اروپا، طی یک سفر دو روزه به تهران برای گفتگو در مورد احیای توافق هسته‌ای سال ۱۳۹۴، خواستار آزادی احمدرضا جلالی «به دلایل بشردوستانه» شد.^{۲۲} سه روز بعد، در ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۱، سعید خطیب‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران، در یک کنفرانس مطبوعاتی مجدداً تأکید کرد که حکم اعدام احمدرضا جلالی قطعی است اما گفت که اجرای آن ممکن است به تعویق بیفتد. وی گفت: «درخواست داشته‌اند اجرای حکم در زمان دیگری انجام شود که در حال بررسی در قوه قضائیه [است و] این موضوع را پیگیری می‌کنند.» وی توضیح نداد که چه کسی این درخواست را طرح کرده است.^{۲۳}

تشدید تهدیدها برای اجرای اعدام احمدرضا جلالی از ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ به این سو هم‌زمان با تأیید محکومیت اسدالله اسدی و مجازات ۲۰ سال زندان او توسط دادگاه تجدیدنظر در ۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۱ نیز بوده است. در نشست مطبوعاتی روز ۲۶ اردیبهشت ۴۰۱ که سعید خطیب‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران از احتمال تعویق اعدام احمدرضا جلالی خبر داد، از او سوال شد که آیا احتمال مبادله احمدرضا جلالی با اسدالله

^{۱۹} خبرگزاری ایسنا، «خطیب‌زاده: کار ویژه "مورا" انتقال پیام است/ ارتباطی بین دو موضوع "نوری" و "جلالی" نیست»، ۹ می ۲۰۲۲، bit.ly/3wyXNAS

^{۲۰} برگزاری ایسنا، «جزئیات حکم مهرشاد سهیلی/ شکایت قالیباف از جعفرزاده/ رد ارتباط پرونده جلالی و نوری»، ۱۰ می ۲۰۲۲، bit.ly/3LycLgd

^{۲۱} اقتصاد۲۴، «غریب‌آبادی: حمید نوری را در مقابل پلیس‌های زن، برهنه می‌کردند»، ۱۰ می ۲۰۲۲، bit.ly/3slq4nC

^{۲۲} انریکه مورا، پست توییتر، ۱۳ می ۲۰۲۲، twitter.com/enriquemora_/status/1524980856246439937?s=20&t=UYV_lprCv_CaeRDsXQzKzg. اصل توییت به زبان انگلیسی: "While still waiting for continuing my trip to Brussels I want to underline that in Tehran I raised the need to stop execution of #AhmadrezaDjalali and asked for his release on humanitarian grounds."

^{۲۳} خبرگزاری ایسنا، «خطیب‌زاده: مذاکرات وین متوقف نشده است/ منتظر تصمیم سیاسی واشنگتن هستیم»، ۱۶ می ۲۰۲۲، bit.ly/3yHWwX0

اسدی وجود دارد. سعید خطیب‌زاده از دادن پاسخی سراسر طرفه رفت.^{۲۴} با این حال، مانند اظهارات فوق‌الذکر در مورد پرونده حمید نوری در ۱۹ اردیبهشت وی چنین القاء کرد که مقامات بلژیکی اسدالله اسدی را گروگان نگه داشته‌اند تا ایران را وادار به آزادی احمدرضا جلالی کنند که به گفته او چندین سال قبل به دلیل «اقدام علیه امنیت ملی ایران» دستگیر شده بود.^{۲۵} وی افزود «برخی گروکشی‌ها قابل قبول نیست» و «واقعا باعث تأسف است که دولت‌های اروپایی برای مجرمین، تبهکاران باسابقه و جاسوسان که با نقشه وارد ایران می‌شوند، هیاهو می‌کنند و نمایش برگزار می‌کنند.»

از نظر عفو بین‌الملل، اظهارات مبهم و متناقض مقامات ایرانی و رسانه‌های حکومتی از ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ به این سو، بازتاب‌دهنده استراتژی دو وجهی آنها در مورد احمدرضا جلالی است. بر اساس این استراتژی، برخی از مقامات اعلام می‌کنند که حکم احمدرضا جلالی قطعی است و به زودی اجرا خواهد شد و سایر مقامات یا نهادهای حکومتی، از جمله رسانه‌های وابسته به حکومت، تلویحا این پیام را می‌رسانند که هنوز فرصت مذاکره هست و تهدید می‌کنند که در صورت برآورده‌نشدن خواسته‌های مقامات ایرانی، احمدرضا جلالی به عنوان انتقام اعدام خواهد شد.

توصیه کشور سوئد به خودداری از انجام سفر غیر ضروری به ایران

کمتر از ۲۴ ساعت پس از طرح درخواست مجازات حبس ابد برای حمید نوری از سوی مقامات دادستانی سوئد در تاریخ ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۱، وزارت امور خارجه سوئد به شهروندانش رسماً توصیه کرد تا «به دلیل شرایط امنیتی از هرگونه سفر غیر ضروری به ایران خودداری کنند.»^{۲۶} دولت سوئد در توصیه رسمی خود افزود: «اجرای قانون و تفسیرهایی که از قانون می‌شوند ممکن است خود غیرقانونی باشند. مسافران خارجی ممکن است به شکل خودسرانه و بدون دلایل روشن بازداشت و محاکمه شوند.»

صدور این توصیه رسمی و زمان انتشار آن نشان می‌دهد مقامات سوئدی به طور ضمنی این مسأله را به رسمیت شناخته‌اند که شهروندانشان در خطر بازداشت خودسرانه و تبدیل شدن به اهرم فشار میان ایران و سوئد بر سر مسأله‌ی دادگاه حمید نوری قرار دارند.

اظهارات علنی مقامات بلژیکی

مقامات بلژیکی به طور رسمی تأیید نکرده‌اند که بازداشت احمدرضا جلالی و تهدیدات مداوم به اعدام وی را می‌توان مصداق جرم گروگان‌گیری دانست. با این حال، تا آنجا که عفو بین‌الملل مطلع است، آنها در در حداقل سه مورد، تلویحا به این موضوع اشاره کرده‌اند که مقامات ایرانی از احمدرضا جلالی به عنوان ابزار چانه‌زنی برای آزادی اسدالله اسدی استفاده می‌کنند.

در تاریخ ۱۵ بهمن ۱۳۹۹، تنها چند روز پیش از صدور رای دادگاه برای اسدالله اسدی، یکی از اعضای پارلمان در جلسه کمیسیون پارلمانی در امور دادگستری از وزیر دادگستری بلژیک، وینسنت وان کوئیکنبرن، پرسید که آیا جمهوری اسلانی ایران از بلژیک خواسته است که اسدالله اسدی را با احمدرضا جلالی مبادله کند. وزیر دادگستری چنین پاسخ داد: «متوجه هستید که من نمی‌توانم وارد جزئیات شوم. اما به طور کلی این مسأله صحیح است که رژیم ایران مایل به فشار آوردن برای توافق و مبادله زندانیان است.»^{۲۷}

^{۲۴} خبرگزاری رادیو فرانسه، «خطیب زاده از پاسخگویی به مسئله مبادله احمدرضا جلالی با حمید نوری و اسدالله اسدی طرفه رفت»، ۱۶ می ۲۰۲۲، bit.ly/3w1Cfci

^{۲۵} خبرگزاری مهر، «ایران دستور کار جدیدی برای پیگیری وضعیت «اسدالله اسدی» دارد»، ۱۶ می ۲۰۲۲، bit.ly/3yHjGAT

^{۲۶} کریس اینفورمیشن دات اس ای، «Advisory against non-essential travel to Iran»، ۲۹ اپریل ۲۰۲۲، krisinformation.se/en/news/2022/pril/advisory-against-non-essential-travel-to-iran

^{۲۷} کمیسیون پارلمانی در امور دادگستری، گزارش CRIV 55 COM 363، فوریه ۲۰۲۱، dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic363.pdf، پاراگراف ۱۵، بخش ۹.۰۲. اصل اظهارات به زبان هلندی:

در تاریخ ۱۲ اسفند ۱۳۹۹، در طی جلسه کمیسیون پارلمانی در امور خارجه، از وزیر امور خارجه بلژیک، سوفی ویلمس، سوال مشابهی پرسیده شد. او پاسخ داد: «همان طور که پیش تر وزیر دادگستری در رسانه‌ها توضیح داده است، مسئله دکتر احمدرضا جلالی از موضوع دادگاه دیپلمات ایرانی مجزا است. برای بلژیک، این ها دو مسأله مجزا هستند و ارتباطی به هم ندارند.^{۲۸} استفاده از کلمات «برای بلژیک» نشان از این دارد که از نظر وزیر امور خارجه بلژیک، ایران و بلژیک دریافت متفاوتی از شرایط دارند و این که برای ایران، برخلاف بلژیک، این دو مسأله ممکن است به یکدیگر مرتبط باشند.

اخیرا در ۲۷ اسفند ۱۴۰۰، یکی از اعضای پارلمان در بلژیک در نامه‌ای به سوفی ویلمس، وزیر امور خارجه بلژیک، سوالاتی در خصوص دیدار وی با وزیر امور خارجه ایران، امیرحسین عبداللہیان در حاشیه کنفرانس مونیخ به تاریخ ۳۰ بهمن ۱۴۰۰ پرسید. در این نامه از وزیر امور خارجه بلژیک پرسیده شده است که آیا تأیید می‌کند که در خلال جلسه، موضوع اسدالله اسدی و «امکان توافق بر سر مبادله» وی با احمدرضا جلالی به طور صریح مطرح شده است و این که آیا دولت بلژیک «ضمانت می‌کند که مبادله اسدالله اسدی هرگز اجرا نخواهد شد» و این که او «تمام مدت محکومیت خود را در زندان در بلژیک سپری خواهد کرد.»^{۲۹}

وزیر امور خارجه بلژیک در پاسخ مکتوب خود تأیید کرد که پرونده اسدالله اسدی در جریان دیدار مطرح شده است و سپس افزود: «حتما متوجه هستید که من، به نوبه‌ی خود، مایل نبودم که درباره تصمیم قوه قضائیه بلژیک نظر دهم. هیچ چارچوب قانونی که اجازه مبادله زندانیان را بدهد وجود ندارد.»^{۳۰} در پاسخ خود، وزیر امور خارجه بلژیک تکذیب نکرده است که موضوع مبادله اسدالله اسدی با احمدرضا جلالی در جریان دیدار مطرح شده است اما وی مشخص کرده است که از طرف او، بر موضوع استقلال قوه قضائیه تأکید شده است و اینکه بر اساس قوانین بلژیک، امکان چنین تبادلی وجود ندارد.

اقدامات بلژیک برای احمدرضا جلالی

احمدرضا جلالی استاد مهمان در رشته مدیریت بحران در دانشگاه فرایه بروکسل بود. به دلیل این سابقه، بازداشت وی در سال ۱۳۹۵ اعتراض افکار عمومی را در بلژیک برانگیخت و همکاران او و دانشجویان دانشگاهش، همراه با نهادهای حقوق بشری در بلژیک برای آزادی وی کارزارهای عمومی به راه انداختند. عفو بین‌الملل بلژیک بر این باور است که تا کنون بیش از صد و سی هزار نفر در بلژیک برای آزادی وی تلاش کرده‌اند.

پارلمان‌های منطقه‌ای و فدرال در بلژیک با تصویب قطعنامه‌های متعدد، بازداشت خودسرانه احمدرضا جلالی و صدور حکم اعدام برای او را محکوم کرده و خواستار آزادی او شده‌اند.^{۳۱}

^{۲۸} "Mevrouw Samyn, u zal begrijpen dat ik op uw eerste vraag niet in detail kan ingaan. In het algemeen is het wel correct dat het Iraanse regime graag aanstuurt op een deal of een gevangenenruil."

^{۲۹} کمیسیون پارلمانی در امور خارجی، گزارش، CRIV 55 COM 394، ۲ مارس ۲۰۲۱، [dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic394.pdf](https://www.dekamer.be/CCRI/pdf/55/ic394.pdf)، پاراگراف ۵، بخش ۱۰۵. اصل اظهارات به زبان فرانسه:

"Comme le ministre de la Justice l'a déjà expliqué dans les médias, la situation du docteur Ahmadreza Djalali est distincte du procès contre les diplomates iraniens. Pour la Belgique, il s'agit bien de deux dossiers distincts qui n'ont aucun lien l'un avec l'autre."

La Chamber.be, *Question et réponse écrite n° : 0630 - Législature : 55*, 18 March 2022, ^{۳۰}

<https://www.dekamer.be/kvvcv/showpage.cfm?section=qrva&language=fr&cfm=qrvaxml.cfm?legislat=55&dossierID=55-Bxxx-1183-0630-2021202214698.xml>

La Chamber.be, *Question et réponse écrite n° : 0630 - Législature : 55*, 18 March 2022, ^{۳۰}

<https://www.dekamer.be/kvvcv/showpage.cfm?section=qrva&language=fr&cfm=qrvaxml.cfm?legislat=55&dossierID=55-Bxxx-1183-0630-2021202214698.xml>

^{۳۱} به عنوان مثال، در سال ۲۰۱۷، قطعنامه‌هایی در پارلمان فلاندر، پارلمان والون، پارلمان منطقه پایتخت بروکسل، پارلمان جامعه فرانسه، مجلس نمایندگان (پارلمان فدرال) و سنا تصویب شد. در دسامبر ۲۰۲۰،

زمانی که تهدید به اعدام افزایش یافت، قطعنامه‌های جدیدی در پارلمان فدرال، پارلمان فلاندر، پارلمان والون، پارلمان منطقه پایتخت بروکسل، پارلمان جامعه فرانسه تصویب شد. در ماه مه ۲۰۲۲، روسای پارلمان فدرال مجددا درخواست‌های خود در حمایت از احمدرضا جلالی را اعلام کردند و قطعنامه جدیدی نیز در پارلمان فلاندر به تصویب رسید.

مقامات دولت بلژیک نیز بارها به طور علنی و خصوصی از مقامات ایرانی خواسته‌اند که حکم اعدام احمدرضا جلالی را لغو کرده، او را عفو کنند و تا زمان آزادی از زندان، مراقبت‌های پزشکی مورد نیاز وی را فراهم کنند. در آذر ۱۳۹۶، کمی پس از آنکه احمدرضا جلالی به اعدام محکوم شد، وزیر امور خارجه وقت، دیدیه رندرز^{۳۲} و نخست وزیر وقت دولت منطقه فلاندری بلژیک، گبرت بورژواز^{۳۳} به طور علنی خواهان اعطای عفو به احمدرضا جلالی شدند.

در ۱۳۹۷، نخست وزیر وقت، چارلز میشل، پرونده احمدرضا جلالی را در یک جلسه دوطرفه با رئیس جمهور وقت ایران، حسن روحانی مطرح کرد.^{۳۴}

در آذر ۱۳۹۹، وزیر امور خارجه بلژیک، سوفی ویلمس، طی تماس تلفنی از همتای ایرانی خود در آن زمان، محمدجواد ظریف، خواست تا اعدام احمدرضا جلالی را متوقف کنند.^{۳۵}

در ۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۱، الکساندر دی کرو، نخست وزیر بلژیک، به پارلمان فدرال بلژیک چنین اعلام کرد: «ما همیشه در سطح سیاسی درخواست داده‌ایم تا این اعدام اجرا نشود، ما همیشه خواستار تأمین سلامت روانی و جسمی پروفیسور جلالی و امکان داشتن تماس با وی بوده‌ایم... من شخصا نامه‌ای به رئیس جمهور سابق روحانی نوشته‌ام و در آن به روشنی از وی خواسته‌ام تا مانع اجرای حکم اعدام شود. به تازگی، در ۱۰ فوریه (۳۰ بهمن ۱۴۰۰) و ۲۶ مارچ (۶ فروردین ۱۴۰۱)، وزیر امور خارجه ویلمس نیز با همتای ایرانی خود گفتگو کرده و از وی خواسته تا حکم اعدام را متوقف نماید.» وی اضافه کرد امیدوار است تا بتواند در خصوص وضعیت احمدرضا جلالی با ریس جمهور ایران ابراهیم ریسی گفتگو کند.^{۳۶}

در تاریخ ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۱، یان یامبن، رئیس دولت منطقه فلاندری بلژیک به پارلمان فلاندر گزارش داد که وی نامه‌ای به رهبر ایران علی خامنه‌ای نوشته و از وی درخواست کرده تا اعدام احمدرضا جلالی را متوقف کند و او را مورد عفو قرار دهد.^{۳۷}

اتباع خارجی و دوتابعیتی‌ها به عنوان اهرم فشار

شواهد فزاینده مبنی بر ارتکاب جرم گروگان‌گیری توسط مقامات ایرانی علیه احمدرضا جلالی در شرایطی ظاهر می‌شود که در ایران، مقامات دولتی و رسانه‌های حکومتی به طور مداوم به «اهمیت» و «ارزش» دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی بازداشت شده اشاره می‌کنند و بدین ترتیب نشان می‌دهند که از بازداشت آنها ممکن است به عنوان ابزاری برای پیگیری مقاصد سیاسی، دیپلماتیک و یا اقتصادی استفاده کنند.

^{۳۲} دیدیه رندرز، پست توییتر، ۱۴ دسامبر ۲۰۱۷، twitter.com/dreynders/status/941231541908332547. اصل توییت به زبان هلندی:

“Ik heb de Iraanse ambassadeur gevraagd om gratie te verlenen aan Ahmadreza #Djalali, de VUB-prof voor wie in Iran de doodstraf dreigt.”
Nieuw-Vlaamse Alliantie ^{۳۳} “Bourgeois vraagt gratie voor VUB-prof in Iran”, ۱۳ دسامبر ۲۰۱۷.

[m.n.va.be/nieuws/bourgeois-vraagt-gratie-voor-vub-prof-in-iran](https://www.nieuws.be/nieuws/bourgeois-vraagt-gratie-voor-vub-prof-in-iran)

^{۳۴} مجمع نمایندگان، گزارش CRIV 55 PLEN 072، نوامبر ۲۰۲۰، <https://www.dekamer.be/doc/PCRI/pdf/55/ip072.pdf>، ص. ۱۸.

^{۳۵} وی آر تی نیوز، Wilmès belt met Iraanse minister van Buitenlandse Zaken, "lot ter dood veroordeelde Djalali besproken", ۲ دسامبر ۲۰۲۰.

^{۳۶} وزارت خارجه جمهوری اسلامی، پست توییتر، ۲ دسامبر ۲۰۲۰، https://twitter.com/IRIMFA_EN/status/1334075639201222656?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E1334075639201222656%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.vrt.be%2Fvtrnws%2Fnl%2F2020%2F12%2F02%2Firaans-zweedse-vub-prof-djalali-nog-niet-overgebracht-naar-ander%2F. اصل توییت به زبان انگلیسی:

“In a phone call w/ FM @JZarif , Belgian Foreign Minister and Deputy Prime Minister Sophie Wilmès condemned the terrorist assassination of Iranian scientist Mohsen Fakhrazadeh. The two sides also exchanged views on bilateral consular issues.”

^{۳۷} مجمع نمایندگان، گزارش CRIV 55 PLEN 177، می ۲۰۲۲، www.dekamer.be/doc/PCRI/pdf/55/ip177.pdf.

^{۳۸} Het Laatste Nieuws، Jambon vraagt Iraanse leider Khamenei om executie van Djalali niet uit te voeren، ۱۳ می ۲۰۲۲، [ijn.be/binnenland/jambon-vraagt-iraanse-leider-khamenei-om-executie-van-djalali-niet-uit-te-voeren-a6455bc8/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.google.com%2Fijn.be/binnenland/jambon-vraagt-iraanse-leider-khamenei-om-executie-van-djalali-niet-uit-te-voeren-a6455bc8/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

به عنوان مثال، در دی ماه ۱۳۹۶، دادستان تهران اعلام کرد که نامه‌ای از دیوید کامرون، نخست‌وزیر وقت بریتانیا، ثابت می‌کند که نازنین زاغری-رتکلیف، کارمند خیریه ایرانی-بریتانیایی که بین ۱۵ فروردین ۱۳۹۵ و ۲۵ اسفند ۱۴۰۰ به ناحق در ایران بازداشت شده بود، برای بریتانیا مهم بوده است.^{۳۸} نازنین زاغری-رتکلیف در ۲۵ اسفند ۱۴۰۰ و پس از این که دولت بریتانیا ۳۹۳.۸ میلیون پوند را برای حل و فصل یک بدهی چند دهه‌ای با ایران پرداخت کرد آزاد شد و اجازه خروج از ایران را پیدا کرد. این بدهی به یک معامله تسلیحاتی به سرانجام نرسیده بین خدمات نظامی بین‌المللی (IMS) - نهاد زیرمجموعه وزارت دفاع بریتانیا برای فروش تسلیحات نظامی - و وزارت دفاع ایران برمی‌گشت که در دوران محمدرضا شاه صورت گرفته بود. عفو بین‌الملل در چارچوب «کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری» به بررسی شرایط مربوط به سلب خودسرانه حق آزادی نازنین زاغری-رتکلیف و در نهایت آزادی او پرداخته و یافته‌های خود را در این زمینه در هفته‌های آینده منتشر خواهد کرد.

جیسون رضائیان، روزنامه‌نگار ایرانی-آمریکایی که به مدت ۱۸ ماه در ایران زندانی بود، نیز بارها در رسانه‌های حکومتی ایران به عنوان فردی که برای ایالات متحده «مهم» و «بالارزش» است توصیف شده است.^{۳۹} او در دی‌ماه ۱۳۹۴ از زندان آزاد شد. اگرچه دولت ایران، از جمله وزارت امور خارجه، اصرار داشته‌اند که آزادی جیسون رضائیان به همراه چهار زندانی آمریکایی و یا ایرانی-آمریکایی تنها بخشی از یک معامله تبادل زندانیان بوده و نه در ازای آزادسازی منابع مالی مسدود شده ایران در آمریکا اما رسانه‌های حکومتی و یا وابسته به حکومت و همچنین برخی از مقامات به طور مداوم پرداخت‌های مالی و آزادی بازداشت‌شدگان را مربوط به هم عنوان کرده‌اند.^{۴۰} عفو بین‌الملل خاطرنشان می‌کند که حتی اگر آزادی جیسون رضائیان تحت طرح تبادل زندانیان صورت گرفته باشد، این امر احتمال اینکه او از سوی مقامات ایرانی به گروگان گرفته شده بود را نفی نمی‌کند.

اظهارات به مراتب صریح‌تر و هشداردهنده‌تری حاکی از رویه گسترده‌تر زندانی کردن دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی به عنوان اهرم فشار نیز از سوی برخی از مقامات ایران بیان شده است. به عنوان مثال، در فروردین ۱۴۰۰، یکی از مقامات ارشد سابق سپاه پاسداران با افتخار بیان کرد که نگهداری و آزاد کردن افراد در ازای دریافت پول منبع درآمدی برای سپاه پاسداران است.^{۴۱}

از سال ۱۳۹۶، کارگروه سازمان ملل متحد در مورد بازداشت‌های خودسرانه در چندین رأی خود اعلام کرده است که تعدادی از دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی بازداشت‌شده در ایران که این کارگروه پرونده‌شان را مورد بررسی قرار داده صرفاً به دلیل داشتن تابعیت خارجی یا دوتابعیتی بودن مورد هدف قرار گرفته‌اند.^{۴۲}

گزارش‌گر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران در گزارشی در دی ماه ۱۴۰۰، نگرانی خود در مورد «حبس خودسرانه دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی به عنوان ابزاری برای فشار بر دولت‌های خارجی» را عنوان کرده است.^{۴۳} وی همچنین در یکی از گزارش‌های قبلی‌اش تأکید کرده بود که پیشنهاد مبادله زندانیان از سوی وزیر امور خارجه ایران به عنوان گزینه‌ای برای آزادی افراد خارجی یا دوتابعیتی «نگرانی‌هایی را در مورد صحت ادعاها و اتهامات وارده توسط دولت علیه افراد بازداشت شده ایجاد می‌کند».^{۴۴}

^{۳۸} خبرگزاری تسنیم، «توضیح دادگستری تهران درباره پرونده جدید "نازنین زاغری"»، ۲۲ دسامبر ۲۰۱۷، bit.ly/3lcDjc5

^{۳۹} خبرگزاری فارس، «جزئیات مبادله جیسون رضائیان»، ۹ جولای ۲۰۱۹، bit.ly/3wfGC8X؛ سایت الف، «جاسوس بزرگ سریال «گاندو» را بهتر بشناسید»، ۶ جولای ۲۰۱۹، alef.ir/news/3980415034.html

^{۴۰} افکارنیوز، «ماجرای آزادی زندانیان آمریکایی به روایت ظریف»، ۱۹ ژانویه ۲۰۱۶، bit.ly/3wsxgqk؛ اقتصادنیوز، «تفاوت مبادله جاسوس در دولت رئیسی و روحانی برای نازنین زاغری هم گاندو می‌سازد آقایان اصولگرا؟»، ۱۹ مارس ۲۰۲۲، bit.ly/3aaYpVW؛ رادیو زمانه، «کریمی قدوسی: جیسون رضائیان با یک چمدان دلار و هفت زندانی ایرانی معاوضه شد»، ۱۰ جولای ۲۰۱۶، radiozamaneh.com/287660

^{۴۱} یوتیوب، «حسن عباسی: شیوه کسب درآمد سپاه گروگانگیری و باج گرفتن است. از قاسم سلیمانی ۳ میلیارد دلار درآمد داشتیم»، ۵ آوریل ۲۰۲۱، youtube.com/watch?v=Kxextk8sW3A

^{۴۲} کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت‌های خودسرانه، رأی شماره 52/2018 در مورد ژیاو وانگ (جمهوری اسلامی ایران)، ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۸، سند سازمان ملل A/HRC/WGAD/2018/52؛ پاراگراف ۸۲؛ کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت‌های خودسرانه، رأی شماره 49/2017 در مورد سیامک و محمد نمازی (جمهوری اسلامی ایران)، ۲۲ سپتامبر ۲۰۱۷، سند سازمان ملل، undocs.org/A/HRC/WGAD/2017/49؛ پاراگراف‌های ۴۳ تا ۴۶.

^{۴۳} گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، سند سازمان ملل A/HRC/49/75، ۱۳ ژانویه ۲۰۲۲، undocs.org/en/A/HRC/49/75، پاراگراف ۲۷.

^{۴۴} گزارش‌گر ویژه حقوق بشر سازمان ملل در مورد ایران، گزارش، سند سازمان ملل A/HRC/43/61، ۲۸ ژانویه ۲۰۲۰، undocs.org/en/A/HRC/43/61، پاراگراف ۲۸.

صرف نظر از انگیزه‌های اولیه و دلایل مقامات ایرانی در بدو دستگیری افراد دوتابعیتی و اتباع خارجی که ممکن است به اقدامات مسالمت‌آمیز حقوق بشری آن‌ها، از جمله فعالیت‌های دانشگاهی، رسانه‌ای و یا حقوق بشری مرتبط باشد، بازداشت خودسرانه ممکن است در هر مرحله‌ای به جرم گروگان‌گیری تبدیل شود اگر مقامات آزادی فردی که به صورت خودسرانه بازداشت شده را به شکل صریح یا ضمنی، مشروط به فعل یا ترک فعل خاصی از سوی یک دولت یا شخص ثالث بکنند.

توصیه‌ها

خواسته‌های عفو بین‌الملل از مقامات ایرانی:

- توقف هرگونه برنامه اجرای اعدام احمدرضا جلالی، لغو حکم محکومیت و مجازات اعدام او، آزادی فوری او و تضمین حق دسترسی وی به جبران خسارات مطابق توصیه کارگروه سازمان ملل در مورد بازداشت خودسرانه؛
- صدور یک دستور رسمی برای به تعلیق در آوردن تمام احکام اعدام، با هدف لغو کامل مجازات اعدام؛
- اعمال فوری تغییرات قانونی، ساختاری، سیاسی و سایر تغییرات اساسی برای پایان دادن به جرم گروگان‌گیری و سایر اشکال بازداشت خودسرانه دوتابعیتی‌ها، اتباع خارجی و دیگران و تضمین این امر که افرادی که به دلایل منطقی مظنون به صدور دستور، ارتکاب، مساعدت یا مشارکت در چنین اعمال غیرقانونی هستند، تحت تحقیقات کیفی مستقل، غیرجانبدارانه و جامع قرار بگیرند و در صورت یافتن شواهد قابل قبول و کافی، به صورت منصفانه و بدون توسل به مجازات اعدام، محاکمه شوند.

خواسته‌های عفو بین‌الملل از مقامات سوئد و بلژیک:

- تشکیل فوری یک سازوکار تحقیقاتی منصفانه، مستقل و بی‌طرف، به صورت مشترک بین دو کشور و یا به طور جداگانه، برای بررسی وضعیت احمدرضا جلالی مطابق با کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری و ارزیابی شواهدی که حاکی از آن است که محرومیت وی از آزادی و تهدیدهای مستمر به کشتن او معادل جرم گروگان‌گیری است، و اگر چنین است، صورت‌دادن تمام اقدامات مقتضی برای حفاظت از او به عنوان یک گروگان و آزادی کردن وی؛
- در صورت وجود شواهد قابل قبول و مکفی، پیگیری پاسخگویی و عدالت‌خواهی مطابق با تعهدات سوئد و بلژیک تحت کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری و از طریق انجام تحقیقات کیفی، درخواست استرداد، صدور حکم دستگیری و پیگرد قضایی مظنونان و محاکمه متهمان با رعایت استانداردهای بین‌المللی مرتبط با دادرسی منصفانه؛ و
- هماهنگی و پیگیری همکاری‌های بین‌المللی برای طراحی و اتخاذ راهکارهای موثر برای پیش‌گیری و مجازات مصادیق گروگان‌گیری، با توجه به حساسیت بالای جامعه بین‌المللی نسبت به جرم گروگان‌گیری و در صورت اثبات این امر از سوی یک سازوکار تحقیقاتی مستقل و بی‌طرفانه که جرم گروگان‌گیری علیه احمدرضا جلالی از سوی مقامات ایرانی ارتکاب یافته یا در حال وقوع است.

درخواست عفو بین‌الملل از همه کشورهای عضو کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری:

- همکاری برای پیش‌گیری از وقوع جرم گروگان‌گیری و اتخاذ اقدامات عملی برای جلوگیری از ارتکاب جرم گروگان‌گیری در داخل و خارج از قلمرو خود، از جمله ممنوعیت فعالیت‌های غیرقانونی از سوی عناصر دولتی و غیردولتی که در سازمان‌دهی یا ارتکاب جرم گروگان‌گیری مشارکت کرده و یا دیگران را به ارتکاب این جرم تشویق یا ترغیب کرده‌اند.